

CRONICĂ MUZEOLOGICĂ PE MALUL MĂRII

Hotărîrea Comitetului politic executiv din noiembrie 1975, consemna între altele organizarea la Constanța a unui Muzeu de istorie națională. Era în fond o inițiativă politică izvorîită dintr-o realitate obiectivă și oportună, nu numai fiindcă se dădea curs unui imperativ unanim exprimat de contemporaneitate, ci și fiindcă în același chip am fi întâmpinat într-o atmosferă de elevată ținută civică și patriotică, Centenarul independenței de stat a României și Conferința națională a P.C.R. — primul, eveniment cu atîtea implicații în trecutul Dobrogei...

Așa a început episodul reorganizării recente a Muzeului constănțean, care venea să întregască fericit epopeea de aproape 100 de ani de existență a uneia dintre cele mai vechi instituții de cultură și știință de pe țărmul mării.

Cînd, la 25 decembrie 1977, conducerea de partid și de stat, cetățenii milenarei Constanța, muzeografi și cadre de specialitate din oraș și invitați din întreaga țară, inaugurară muzeul într-un cadru festiv — la capătul unor îndelungate eforturi materiale și spirituale — se curma în realitate, odiseea unui trecut mai îndepărtat plin de vicisitudini...

Să depănăm retrospectiv evoluția existenței sale.

Era în toamna anului 1879, cînd entuziastul Remus Opreanu, primul prefect al județului Constanța recent reintegrat hotarelor dintotdeauna ale românilor, a fondat la sediul prefecturii din acea vreme, o interesantă și amplă colecție de antichități; cele mărunte — dar de mai aleasă valoare artistică și intrinsecă — și-au găsit loc în camere anume amenajate în incinta sediului administrativ, cele mari, din piatră și marmură, împodobeau parcul aceleiași instituții. Intelectualii zeloși ai vremii, mînați de crezul prezenței noastre neîntrerupte la țărmul pontic — între care se impun mai apoi cu autoritate personalități ca Nicolae Bănescu, I.N. Roman, Constantin Brătescu, I. Micu ș.a. — aveau să contribuie considerabil la prezervarea, augmentarea și consolidarea instituției muzeale. În ciuda unor mari eforturi depuse atît de oameni de litere cît și de numeroși locuitori ai orașului, lip-

sit de un local propriu – proiectat a fi construit prin subscripție publică – și întâmpinând nepăsarea condamabilă a unor funcționari iresponsabili, muzeul avea să sufere în repetate ocazii drame inimaginabile. Incendiat, mutat dintr-un imobil într-altul și acestea improprii – expus totdeauna unor dispariții a valorilor sale patrimoniale, care intrau în tot mai numeroase și anonime colecții particulare – iată peisajul existenței al celui mai important depozitar de istorie românească aici între Dunărea de Jos și Marea Neagră. Și, dacă acestui sumbru cortegiu de vicisitudini îi adăugăm dramaticele cronicile ale celor două conflagrații mondiale – în vremea cărora Constanța și locuitorii săi au avut atâtea de suferit – vom înțelege de ce inițiativa entuziaștilor patrioți de la 1879, aveau să rămână multă vreme – în ciuda protestelor vehemente ale unui mănunchi de intelectuali progresiști – o adevărată cenușereasă, obiect al compasiunii citadine, victimă a liberului arbitru. Și nu ne este de mirare că Grigore Tocilescu, Vasle Pârvan, Constantin Brătescu sau Grigore Florescu, protagoniști ai științei arheologice românești, cu stagii importante de activitate rodnică în Dobrogea, își încheiau viața fără să fi găsit antichităților descoperite de ei, un lăcaș demn și sigur. De la vechea prefectură la Școala normală; de aici la primărie; apoi în fosta berărie a Cazinoului – de unde de altfel a și fost iarăși evacuat în timpul ultimului război pentru a face loc mașinilor de război fasciste – iată un exemplu zguduitor al tristei sale existențe.

În toate aceste condiții precare, abia dacă mai putem vorbi de un „muzeu”, de grija pentru vestigiile geto-dacice, grecești sau romane, semănate pretutindeni în pământul Dobrogei.

Dar această stare de lucruri nu se putea menține la nesfârșit. Anii de după război, cu implicațiile prea bine cunoscute în istoria patriei, cu mutațiile și răsturnările fundamentale de ordin social-economic, politic și cultural, fac să se deschidă antichităților și istoriei dobrogene, noi orizonturi. Perspectivele muzeologice capătă alte contururi, îmbracă noi forme; se schimbă radical concepția istorică. În noua viziune marxist-leninistă, vestigiile trecutului, interpretate de pe pozițiile materialismului științific, găsesc deopotrivă înțelegerea atît a descendenților aceluia care le-au făurit, cît și a aceluia care erau chemați prin vocație, să le îngrijească și să le deslușească mesajul. Acestei ambianțe regeneratoare i se circumscrie inițiativa organelor de partid și de stat dintre anii 1956–1957, de a încredința lui Vasile Canarache, misiunea dificilă de a reorganiza Muzeul de arheologie Constanța. Întrepid și pasionat organizator, zelos și neobosit căutător al antichităților, harnic și catalizator de energii, iată numai cîteva din însușirile aceluia care, la 30 decembrie 1957, secondat de cîțiva tineri colaboratori – muzeologi – și de un și mai restrîns grup de nedumeriți trecători ai străzii din fața catedralei, deschidea porțile unui mare și adevărat lăcaș muzeal, într-o clădire proprie, cu largi posibilități de cercetare și cu un prim colectiv de arheologi profesioniști. Se inaugura în realitate o adevărată epocă de entuziasm și emulație muzeologică. Fiindcă, dacă în dimineața strălucind de cristalele geamurilor înghețate, aparențele înșelau opinia neavizaților despre săvîrșirea unui însemnat act cultural, în realitate, cei care vegheau și înțelegeau perfect simbolul vernisajului desfășurat, aveau

să-l înconjure apoi pe inimosul misionar cu recunoștință și solitudine binemeritate și cu îndemnuri de noi fapte similare. Sarcinile ce i-au fost ulterior încredințate succesiv, au fost îndeplinite exemplar. Și aceasta s-a repetat pînă cînd, în 1969, avea să-i înceteze ultima bătaie de inimă, chiar pe șantierul înfăptuirilor muzeale. Așa s-a făcut că, rînd pe rînd, Acvariul, Muzeul de artă, colecția de antichități callatiene, amenajările de la Histria și Adamclisi, parcul arheologic din inima municipiului Constanța ș.a. încheiau ciclul unor apariții muzeistice care valorificau pertinent moștenirea testimonială a românilor transdanubieni. Adeziunea publicului se ilustrează fidel în cifrele impresionante ale aceluia care, an de an vin să admire comorile trecutului nostru multimilenar, oferite astfel atît de generos cunoașterii plene.

Interesul particular pentru antichități și general pentru istorie, a căpătăt în opinia civică a Constanței, dimensiuni fără precedent. Cu trecerea anilor cercetările au adăugat tematicii și problematicii pontice a muzeografiei, un considerabil conținut de noutăți, de componente altădată neabănuite. Sporul de colecții arheologice înregistrat apoi timp de peste două decenii, a impus cercetătorilor de la muzeu, numeroase interpretări de natură să modifice în multe părți structurale viziunea istorică asupra Comunei primitive, a epocii clasice greco-romane și asupra începuturilor feudalismului din Dobrogea. Și, trebuie să reamintim, că în vechea formulă Muzeul de arheologie înlesnea alcătuirea unei imagini în exclusivitate pentru antichități, mai exact, din paleolitic pînă în secolul X. Ceea ce urma, îndelungata perioadă a feudalismului și cu precădere epocile modernă și contemporană – ambele de un spirit interes al cunoașterii istorice – lipseau cu desăvîrșire. Nu era nici carență, nici lacună. Așa a fost conceput muzeul în 1957 – numai de arheologie.

După cum era și firesc, scurgerea timpului a dus la masive acumulări cantitative și calitative. Se impunea o reconsiderare a materialului arheologic și o continuare a firului istoric narativ întrerupt în muzeu odată cu începutul mileniului nostru. Teritoriul românesc din dreapta Dunării cu rădăcini istorice de totală aderență la spațiul etnogenetic național, dispune de documente de arhivă peremptorii, care atestă prezența noastră permanentă în aceste spații, din timpuri imemorabile pînă la zi. Evul mediu, renașterea modernă și contemporaneitatea socialistă, își cer drepturile și vin să se adauge majestuos strălucitelor civilizații strămoșești. Ca un imperativ al vremurilor noastre, toată această uriașă moștenire, se îmbină armonios, se completează perfect. Și, urmînd evoluția istorică ireversibilă, vine să dea suma totală a înțelegerii evenimentelor trecute, într-o nouă alcătuire muzeologică.

Imobilul care domină piața Ovidiu cu o înfățișare arhitectonică de pură sorginte românească – parcă predestinat unei funcții muzeale – a fost ales drept adăpost al unuia dintre cele mai de seamă desfășurări de documente istorice din țară.

Conceput tematic într-o unitate indestructibilă, narațiunea istorică perindată prin vestigii arheologice sau documentate variate de dată mai recentă, concură la reconstituirea fidelă a istoriei din această parte a țării,

începînd din antichitatea îndepărtată și pînă în vremurile noastre. Colectivul de cercetători și-au concentrat efectiv eforturile pentru a reda istoria Dobrogei respectînd ansamblul unitar al contextului național, fără să i se neglijeze aspectele particulare, specifice. Particularul și generalul, retrospectiva, regionalul și naționalul, iată cîteva dintre atributele care conferă Muzeului nou creat la Constanța, însușirile unei instituții de mare efect educativ și didactic. El răspunde total dorinței de cunoaștere a vizitatorului prevenit sau nu, român sau străin, în general, masei dornice de cultură. Într-un interval de timp scurt, oricine poate străbate istoria mult milenară a acestui colț de țară, încercat de atîtea dramatice evenimente. În cele aproape 30 de săli de elevată înfățișare, se desfășoară vestigii ale civilizațiilor paleolitice și neolitice — cu preeminența culturii Hamangia ; depozite de unelte și podoabe din epoca bronzului și a fierului ; mărturii elocvente ale maturității culturale geto-dacice ; ilustre plăsmuiri în piatră și marmură ale grecilor de la Histria, Tomis și Callatis ; statui și elemente de arhitectură de epocă romană ; atestate ale veștii omenești pe acest pămînt în vremea de plămădă a românilor ; piese de metal, piatră sau ceramică care demonstrează permanența noastră în acest spațiu ; elemente ale primelor veacuri feudale, de la bizantini și genovezi ; imagini ale voievozilor români care în de lungul evului mediu s-au sacrificat pentru redobîndirea acestui pămînt dobrogean cotropit vremelnic de otomani ; documente ale faptelor revoluționare românești de la 1784, 1821, 1848, 1859 etc ; panorama impresionantă a unei succesiuni de imagini care marchează războiul de independență a României ; altele, cu referire directă la marea unire din 1918 ; un uriaș fond istoric care permite cunoașterea mișcării muncitorești și socialiste încă de la sfîrșitul sec. 19 ; un altul asemănător, care prin antiteză, opune vieții politice burghezo-moșierești, dîrza și eroica activitate a PCR, de la crearea sa din 1921, pînă la sfîrșitul perioadei de adîncă ilegalitate în care a fost obligat să activeze ; imagini fotografice ale unor virtuoși luptători pentru cauza clasei muncitoare și a poporului român, între care, un larg spațiu îl ocupă comuniști plecați de pe aceste meleaguri ; o uriașă gamă de piese muzeistice creează ambianța dramaticelor evenimente din august 1944 ; apoi, într-o suită de săli destinate înfăptuirilor contemporane, ni se perindă în culori vii și cu exemplificări de materiale tridimensionale, mărețele evenimente revoluționare conduse de P.C.R. : preluarea puterii de către forțele populare, reforma agrară din anul 1945, proclamarea republicii la 30 decembrie 1947, constituirea partidului unic al clasei muncitoare în 1948, realizările primelor planuri cincinale, cooperativizarea totală a agriculturii în anul 1962 — cu prologul împlinirii acestui mare act social-economic în Dobrogea, încă din 1957 ; Congresele IX, X și XI și Conferința națională din decembrie 1977, cu toate succesele dobîndite de poporul român din 1965 și pînă azi. Apoteoza, ne apare în toată măreția sa, în ultima sală a Muzeului, acolo unde înfăptuirile zilelor noastre de autentică glorie se leagă indisolubil de numele aceluia care, conduce destinele patriei cu demnitatea și strălucirea pe care i le conferă faptele sale eroice, partidul și poporul român : secretarul general al P.C.R., președintele țării, Tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Se configurează astfel, într-un cadru unic, în simboluri dintre cele mai sugestive și mai concludente, drumul atît de anevoios străbătut de un popor căruia îi sînt proprii virtutea și sacrificiile strămoșilor, cutezanța și eroismul clasei muncitoare, munca harnică și dorința de pace a poporului care azi și întotdeauna în viitor este angajat hotărît pe marele șantier al construcției României socialiste. Aceasta confirmă încă odată cuvintele rostite de către Tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Congresul culturii și educației socialiste : „Dezvoltînd recunoștința și prețuirea față de strămoși care cu sacrificii și jertfe uriașe au apărut ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neatîrnare, pentru dreptate națională și socială, trebuie să sădim în conștiința oamenilor sentimentul răspunderii față de moștenirea înaintașilor, al hotărîrii de a duce mai departe în noile condiții istorice făclia progresului și civilizației pe pămîntul României“.

Indiscutabil, decurgînd tocmai din această indicație prețioasă, Muzeul de istorie națională și arheologie al Constanței vine să se adauge, în noua sa constituire, nu numai marilor performanțe ale științei și culturii contemporane din România, ci și acelor așezăminte de progres și civilizație perenă, puse în slujba omului și a aspirațiilor sale, a posterității căreia i se cuvine prin obîrșie etnică și apartenență istorică.